

[RECIENSIE]

Mark Vanden Wijngaert (red.), *Van een unitair naar een federaal België. 40 jaar beleidsvorming in gemeenschappen en gewesten (1971-2011). Studie naar aanleiding van 40 jaar Vlaams Parlement*, Brussel, ASP, 2011, 242 pp., ISBN 9789054879473

Verjaardagen zijn vaak momenten om terug te blikken en een stand van zaken op te maken. Voor het Vlaams Parlement gebeurde dat reeds in 1995 bij zijn eerste rechtstreekse verkiezing en in 2002 bij zijn dertigjarig bestaan. Telkens zorgde Martine Goossens, intussen secretaris-generaal, voor een alomvattend overzicht en inzicht. Voor de veertigste verjaardag werd van formule veranderd. De probleemstelling verschoof naar het effect van het regionaliseringsproces op de ontwikkeling van de twee grote gemeenschappen, met inbegrip van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de Duitstalige Gemeenschap. Dat moest de aanzet geven tot een vergelijkende beleidsgeschiedenis. Vijf thema's werden uitgekozen: cultuur en onderwijs, binnenlandse (administratieve) politiek en economie, buitenlandse aangelegenheden. Zestien Nederlandstalige en Franstalige auteurs moesten de respectieve instellingen belichten. Structuur en opbouw van hoofdstukken werden op elkaar afgestemd in functie van de zoektocht naar convergenties en divergenties. Daarbij zorgde Van den Wijngaert niet alleen voor het inleidende hoofdstuk (de betekenis van de grondwetsherzieningen), maar ook voor een eerste evaluatie. Het resultaat is een indrukwekkend boek, tevens naslagwerk voor een beginnend onderzoek. Zoals dat vaak het geval is, geraakte men bij elk thema om verschillende redenen niet even ver. Het meest geslaagd is dan ook de vergelijking in de ontwikkeling van de regionale administraties en de lokale besturen, waar de auteurs reeds zelf conclusies formuleerden.

In deze recensie gaat de meeste aandacht naar de Franstalige bijdragen. Die bevestigen wat men in grote lijnen reeds kon weten. Na de desindustrialisering en het sociale drama in Henegouwen en Luik, hadden Franstalig België en Wallonië het zeer moeilijk om zich aan een moderniserende wereld aan te passen. Een mogelijke ommezwaai kwam er met het eerste Marshallplan uit 2005. Voordien, midden jaren tachtig, waren twee nationale beleidsdomeinen gekanteld. Aan Vlaamse kant wenste men niet langer mede verantwoordelijk te zijn voor de wijze waarop het staaldossier werd behandeld en wilde men een meer toekomstgerichte visie (waarna de resterende vijf nationale sectoren werden geregionaliseerd), terwijl men ten tijde van grote besparingen al evenmin vrede nam met de grote verschillen in kostprijs tussen het Nederlandstalige en het Franstalige onderwijs en het niet naleven van engagementen. De levensbeschouwelijke breuklijn werd ingehaald door een communautaire.

Vanaf 1984-1985 waren de Vlaamse partijen het eens geworden over de noodzaak van een autonoom onderwijsbeleid. Dat gebeurde via

de staatshervorming van 1988. Het voortaan zelfstandig Franstalige onderwijs kende weliswaar grote financiële problemen, maar bleef in hetzelfde bed ziek. Zo was er de politieke verkaveling van het beleid (voor de periode 1999-2004 zelfs vier bevoegde ministers: 1 Ecolo, 1 liberaal, 2 socialisten), terwijl in tegenstelling tot Vlaanderen de minister het voormalige rijksonderwijs onder een rechtstreekse hoede hield. Pijnlijk bleven vooral de veel te zwakke resultaten van de leerlingen (nog veel meer zittenblijvers dan in Vlaanderen) in verhouding tot de bestede middelen (dezelfde hoogte als in Vlaanderen) en ondanks een veel gunstiger omkadering. Uit recente vergelijkende studies van de OESO en de EU blijkt dat het Franstalige onderwijs, in tegenstelling tot het Nederlandstalige, achteraan op de lijst van 28 landen bengelt. Met gemiddelden moet men weliswaar voorzichtig zijn, want tussen de scholen zelf bestaan grote verschillen, maar in globaal blijft de situatie tot vandaag zorgwekkend. Bij de voorstellen tot verbetering corrigeren de auteurs Vincent Dujardin en Marie Scheid de zienswijze alsof het om een tekort aan middelen zou gaan, het betreft vooral de aanwending ervan. Volgens hen zou het eerder gaan om een debat tussen de verdedigers van het onderwijs op basis van het Franse model en zij die pleiten voor een grotere autonomie van de inrichtende machten en de schooldirecties zowel op financieel als op pedagogisch gebied. Een opvallende leemte in de analyse zijn een aantal gunstige ontwikkelingen ter verbetering van de talenkennis: de mogelijkheid tot immersieonderwijs, de meertaligheid in de toeristische sector, de evolutie in de academische wereld... Het gewicht van het verleden drukte ook zwaar op de uitoefening van de verworven economische bevoegdheden. Er ontstonden steeds meer twee verschillende politieke ruimtes voor het economische beleid, waarbij in Vlaanderen de economie expliciet of meer impliciet in een identiteitspolitiek werd ingepast. Paul Delforge stelt dat Wallonië paradoxaal genoeg een van de hoogste werkloosheidscijfers in Europa kent en al even hoge onderwijskosten, terwijl de ondernemingen klagen dat ze geen voldoende opgeleid personeel vinden. Volgens hem staat het Waalse gewest voor drie fundamentele keuzes: een meer (neo)liberaal of een meer keynesiaans Wallonië (de discussie over de rol van de staat in de economie, ook in Vlaanderen), regionaal centralisme of decentralisatie, een project voor de Walen of voor de Franstaligen (gewest of gemeenschap). De auteur gaat niet in op de medeverantwoordelijkheid van de Waalse politieke elite bij de aanslepende economische achterstand van Wallonië. Voor een evaluatie verwijs ik naar een eerdere bespreking in dit tijdschrift van het boek van Jean-Yves Huwart, *Le second déclin de la Wallonie* uit 2007.¹ Daarnaast is er de recentelijk nog toegenomen druk van het Europese beleid.

1. *Wetenschappelijke tijdingen*, jg. 67, 2008, nr. 2, pp. 160-164.

Bij hun conclusies zien de auteurs van thema vijf veel overeenkomsten in de bestuurlijke aanpak van de regionale administraties, tenminste in het discours over *public management* en *governance*. Vlaanderen was daarin koploper en blijft volgens de OESO (2011) stappen voorwaarts zetten. De jongste jaren lijken de andere niveaus dezelfde weg op te gaan, maar de hervormingsambities zijn van recentere datum en mede daardoor is de implementatie ervan nog niet helemaal duidelijk. In Vlaanderen bestond een goed samenspel tussen politiek en administratie, terwijl de andere regionale administraties meer politiek gestuurd werden. De Duitstalige Gemeenschap vormt daarop een uitzondering. Zij loopt voorop in de afslanking van de kabinetten en in het realiseren van een niet-gepolitiseerde administratie.

In de meeste Franstalige bijdragen komt het spanningsveld aan bod tussen een regionalistische-territoriale logica en een communautaristische logica, tussen de Waalse regionalisten en de voorstanders van een *“Franse natie in België”*. Daarin kadert ook het onopgeloste probleem van de bevoegdheid over het onderwijs: Franstalige eenheid of overdracht naar het Waalse gewest in functie van een sociaaleconomische wederopbouw vanuit een toegevoegde culturele identificatie. De scherpste analyse komt van Jean-Marie Klinkenberg en Philippe Destatte in hun culturele bijdrage. Vooreerst staan zij stil bij *“het verpletterende karakter van het Franse model”* op de dynamiek van alle Franstalige randculturen. Volgens deze linguïstische opvatting moesten de nieuwe culturele instellingen de Belgische Franstalige bijdrage aan de Franse culturele wereld versterken en daarin was dus ook geen plaats voor de Waalse cultuur. Als reactie ontwikkelde zich een Waalse identificatie binnen een internationale context. Op de kritiek van provincialisme werd geanticipeerd met de uitspraak dat *“het universele het lokale is zonder de muren”*. Ze zette zich ook af tegen een hernieuwde belgitude (afgeleid van *‘négritude’*), die nagenoeg alleen door Brusselse intellectuelen werd gedragen. Daarbij zou een Franstalig België een België zonder Vlaanderen kunnen worden. Wel reageren de auteurs positief ten aanzien van *“een echte Brusselse cultuurvisie”* in 2007, *“Nous existons! Wij bestaan! We exist!”*. Dat spoorde Wallonië verder aan. Maar veel verder gaan zij daarop niet in. Wel hebben zij hun twijfels bij de omvorming van de Franse Gemeenschap tot de Fédération Wallonie-Bruxelles in 2011. Volgens hen lijkt dat meer op verpakking dan op een nieuwe synthese. Dat brengt hen tot de sleutelvraag: *“kunnen we ons vandaag, aan Waalse en aan Brusselse zijde, een nieuw federalisme inbeelden dat zich niets van Vlaanderen aantrekt en het tot slot de rug toekeert?”* Dat spoor wensen zij niet te volgen. Deze zienswijze wordt gekoppeld aan een harde aanval tegen de politieke ideologie van het FDF, nadien doorgedrongen tot de leiding van de andere partijen en ten koste van een interregionale solidariteit. Vanuit de opvatting dat de *“scheppende kracht van de Franse cultuur”* geen grenzen kent, bestaat in die kringen nog steeds de hoop

tot uitbreiding naar heel België, waarbij de gemeenten in de Brusselse rand op Vlaams grondgebied prioritair worden opgeëist. Dit imperialisme staat haaks op het afgesproken principe van de territorialiteit. Zo te zien gaat het om een afwijkende wallingantische regionalistische visie die op dat punt congruent is aan een harde Vlaamse zienswijze. De politieke context van een Waals-Brusselse Federatie blijft echter in het vage², alsook de tussenmogelijkheid van synergie en diversiteit, als men een oplossing voor het onderwijs zou vinden.

[Harry Van Velthoven]

2. Voor een evaluatie: H. Van Velthoven, *Waarheen met België? Vijftien jaar later. Een stand van zaken in 2011*, in: K. Celis & J. Van Daele (eds.), *Waarheen met België? Van taalstrijd tot communautaire conflicten. Een selectie uit 35 jaar wetenschappelijk onderzoek*, Brussel, 2011, pp. 319-368; H. Van Velthoven, *Waarheen met België*, in: *Sampol*, december 2011, pp. 4-14.